

P R E P I S fotokopije koja se nalazi u Narodnom muzeju za
Bosansku Krajinu u Banjaluci.

" Kovačević Stjepan
natporučnik izvještajni časnik
stožera Z. pj.čiv. u Dobovu
dne 24 lipnja 1942.

Arhiv Bos. kraj. B. 1942
DVOJE B. 10 27 JUNA 1942
ABK

1333

Predmet: Izvješće o sastanku
četnika u Jošavci 21.VI.1942.-

I Z V J E Š Ć E B R O J : 328

ZAPOVJEDNIKU 4. PJEŠADIJSKE DIVIZIJE

Po zapovjedi toga zapovjedništva broj 5462 od 18.VI.1942.-
prisustovao sam četničkom sastanku u Jošavci dne 21.VI. 1942.- te o
tome podnosim sledeći izvještaj:

Polazak je bio iz Doboja teretnjakom dne 20.VI. u 13 h. u
kojem su se povezli i delegati četničkih odredaba Ozrena i Trebeva.
Ozrenski odred bio je zastupan po vođjama delegacija Brankom Staki-
ćem, bivšim advokatom i Velikom županom Mirkom Topalovićem učiteljem
Cvijanovićem Djordžem, kmđt. bataljona u Tekućici te još 7 delegata
istog odreda dok je Trebavski bio zastupan po Petru Arnautoviću,
načelniku štaba Ljubiću Vasiliji, komandantu 3 bataljona Bišku Banje
ninu kmđt. 7. bataljona pozadine, te još 7 delegata a s njim je išao
i ~~ppp~~ Stevan Popović, koji je imao ostati u Jošavci kao sveštenik.

Pravac putovanja bio je: Doboje, Derventa, Prnjavor, Potočani.
Jošavka.

U Derventu smo stigli u 15 h gde nas je čekao jedan teretnjak
sa 10 domobrana, koji je produžio put za Prnjavor kamo smo stigli
u 16 h i 45 minuta.

U Prnjavoru su nas čekala kola za prevoz delegacije pošto se
dalje nije moglo sa teretnjakom usljed razvaljenih mostova. Oba
teretnjaka kao i 10 domobrana iz Derventa vratili su se natrag. U
Prnjavoru su dočekali delegaciju zpk. posada Prnjavor satnik Čeranić,
pretstavnik Kulturbunda i Stevo Mitrović komandant pozadine Borja-

nskog odreda, učitelj iz Prnjavora koji je produžio put sa nama u Jošavku. Odlazak iz Prnjavora bio je u 17 h. i 30 m. kolima/ 10 seljaka Galicija stanovnika iz Mišlje stigavši u Lišnju izvršila je povorci delegata i ravnjane straže četnika.

U Potočane smo stigli u 20 h. gde je bila večera u tamošnjoj krčmi na raskršću puteva Prnjavor Banjaluka Potočani Jošavka. Pri večeri izvršio je posvetu pop Stevan Popović. Večera se je sastojala od kruha pšeničnog raževog, pečene prasetine i sira i mladog luka. Poslije večere a na zamolbu tamošnjih seljaka, održao je u Potočanskoj pravoslavnoj crkvi večernicu pop Stevan Popović. Pošto se je moralo čekati dok su se sakupili seljaci iz cijelog sela koje je veoma zavučeno 4 - 5 km. Kuća na velikoj uzvišici jedna od druge to je nastavak puta iz Potočana prema Jošavci na 23. sata. Večernici je prisustovalo do 120 ljudi. Poslije večernice pop Stevan održao je kratak govor u kojem je izrazio zadovoljstvo, da se je narod mogao opet sastati u miru i dičnoj slobodi, nagovještavši da će do prave slobode tek doći.

Krenuvši z Potočana u 23 sata stigli smo u selo Kokore 21. VI. u 1.30.h gdje smo zanoćili.

Iz Kokora krenili smo dalje 21.VI. u 6 h i stigli u Jošavku u 9 h

Došavši na domak Jošavke već izdaleka sam ugledao mnogo ljudi sakupljeni oko tamošnje škole, kao da je neki sajam. Naš vodič Srećko Mitrović otišao je naprijed da javi naš dolazak. Spustivši se na cestu Jošavka Banjaluka, u samoj Jošavci krenuli smo prema školi. Putem smo susreli mnogo četnika, svi oboružani puškama bombama i sa rečenicima. Neki su imali strojnice. Pri školom je bilo nekoliko stotina četnika. Obučeni su u svakojake odore, neki četničke neki vojničke (biv. Jug. vojske) a bilo ih je i u domobranskim odorama, ustaškim i talijanskim odorama. Neki imaju jedan dio odore vojničke,

četničke i sokolaške, dok su inače u civilnoj odori. Svi nose četničke kokarde i srpske trobojke.

Pređ školom na straži su bila dva četnika koji su ~~kkkk~~ vršili pozdrave. Bili smo uvećeni u školu, gdje ^{su} već bili sakupljeni vođe delegacije i komandanti bataljona ta pretstavnici općinskih odbora. Dočekaao nas je komandir Borjanskog odreda Rađe Radić. Upoznavši se s njim i drugim delegatima primjetio sam iznenađenje na licima prisutnih(vjerovatno što nijesu znali, da će njihovom sastanku prisustovati jedan Hrvatski časnik).

U dvorani je nastao tajac i neko došaptavanje. Nakon nekoliko došao je do mene i moga pratioca stošser. narečnika Osmana Tokalovića jedan četnik predstavio se je kao dežurni oficir i ponudio nam je da idemo na doručak. Odveo nas je na doručak u štab Jošavačkog bataljona(udaljeno 300 m. od škole) Doručkovali smo pšenični kruh rakiju i maslav sir.

Dežurni oficir nam je rekao, da će biti zborovanje pređ školom a zatim polazak u crkvu gde će biti slušba božija. Na zboru će govoriti Rađe Radić i još neki od vođa.

Poslije doručka krenili smo na zbor. Pređ školom na putu smo izvješteni da neće biti zbora, nego se odmah formira povorka za crkvu koja je udaljena 3 km. Dežurni oficir nas je pitao, dali želimo ići u povorci za crkvu ili u kolima, konja nije bilo sjeli smo u kola.

U međjuvremenu formirala se je povorka u kojoj je bio svega 2500. ljudi. Od toga je bilo oko 400 oboružanih puškama, bombama, ~~kanakvarkak~~ ređenicima na konjima izvan stroja, oko 300 oboružanih isto tako izvan stroja pšenice, a Jošavački bataljon nastupao je u stojiu sa 3 čete po 100 ljudi oboružanih puškama i bombama te 5 strojopuškaka na čelu pod vođjstvom kmđt. Pribinićkog bataljona Ilije Malića. Sa svojim bataljonom prolazeći mimo mene izvršio je pozdrav po vježbaniku biv. Jugoslovenske vojske.

Iza oboružanih četnika išli su u povorci gosti i delegati a

Iza njih seljaci iz okolice većinom muškarci. Žena i djevojaka bilo je oko 300. Kad je povorka stigla do crkve samo jeđa dio mogao je unutra ostati su čekali pred crkvom. Službu božiju služili su u crkvi svećenici: Frak Mihailo iz N. Dubrave, Svetozar Popović iz Skubrića i N. zbarski kaluđer iz okolice Drvara. Zbarski je vidjen u povorci obučen kao četnik oborušan puškom i bombom.

Za vrijeme službe božije čuo sam da je spomenuto ime Kralja Perta. Poslije službe božije održao je u crkvi govor pop Svetozar Popović. U svom govoru je pozvao braću srbe na disciplinu na poštovanje starijih i uglednijih na odvlačenje od pokvarenog partizanskog uticaja. Istakao je da je uzrok srpskih neđača i udaljenje od boga te je uvjeravao da će srbi povratkom vjere u boga zadobiti ponovno svoju sreću, blagostanje i slobodu. Dosadanje robstvo bila je kazna božija. Sigurno da je djelomično izvojevana sloboda dolazi i sloboda potpuna srpskog naroda kao posljedica njihovog pokajanja i povratka vjeri.

Služba božija trajala je do 12h. nakon čega je bila pred crkvom igranka.

Pri povratku od crkve prema školi oko 12. 30 sati pojavi se je jedan krilaš, dolazio je od pravca Banjaluke. Isti je najprije kružio nad povorkom koja se je vraćala iz crkve, zatim je okrenuo prema N. Dubravi i na udaljenosti od 2 km. istočno od Jošavke bacio je dvije bombe i pucao iz strojnice. Krilaš se je poslije okrenuo natrag prema povorci. Mислеći da će bacati bombe i na povorku mnoštvo se je razbježalo po grmlju uz cestu i sakrilo. Medjtim krilaš je ponovo došao iznad ceste i uzduž ceste letio, ali neje bacao bombe nego se je vratio pravcem Banjaluka. Na krilažu se nijesu mogli raspoznati znaci. Letio je u visini oko 1500 metara.

Nakon ^{odlaska} ~~povratka~~ krilaša povorka se je natrag uspostavila. Četnici su se obratili prema meni sa povikom: "Poručniče šta znači ovo bombardovanje Vašega krilaša". ^{Ovo je sigurno bilo ne namjerav da nam se bude zlo} Je sam odgovorio: "Ovo je sigu-

rno bila zabuna. Da je krilaš imao namjeru baciti bombe on bi to učinio leteći nad povorkom, kada bi imao siguran pogodak, a ne u šumu gde nema nikoga! Čuo sam još od nekih primjedbu: "Ovo je kršenje ugovora, jer Hrvati nemaju pravo prelijetati našega teritorija". Došavši do štaba gdje je bio postavljen dugačak stol za ručak, dežurni oficir također se je bio obratio na mene s upitom, ulažući protest protiv bacanja bombi i pucanja. Saopštio je još, da je Drenovićeve delegacija donijela vijest da će jedan krilaš letjeti nad Jošavkom i pozdraviti svečanost, ali da neće bacati bombe.

Ja sam energično odbio mogućnost zle namjere u koliko se radi o Hrvatskom krilašu, ukazujući na to da ja u tom slučaju nebi bio izaslan ovamo. S tim su se dežurni oficir i četnici zadovoljili. Kada su se delegati posjedali za stolove ponovno je dolazio jedan krilaš iz pravca Banjaluke. Pošto su se izdaleka razaznali znaci N.D.H. umirao sam mnoštvo, koje se je htjelo razbježati oko stola, te su svi ostali na svojim mjestima. Krilaš je letio u visini od sto metara upravo iznad nas netko je mahao zastavičom, našto su prisutni također počeli mahati u pravcu krilaša i pozdravljati ga. Neki su međutim postavili strojnice da ga gađaju, ali je dežurni oficir strogo zabranio paljbu. Nedaleko štaba krilaš je bacio dvije rakete. Dežurni je nakon toga izrekao pretpostavku da je krilaš prvi bio vjerovatno partizanski, koje sam i ja prihvatio. Dežurni oficir poslije toga pozvao je sve goste delegate općinskog odbora i odreda, komandante bataljona da zauzmu svoja mjesta kod stola. Svi ostali da idu na kavan zajedno sa četničkom vojskom. U to je trubač dao znak za ručak i ^{te} se je postojio Jošavački bataljon za ručak. Poslije toga pop Svetozar Popović kod stola je izvršio molitvu, nakon čega je 300 ljudi prešlo k ručku. Za ručak je bila pileća čorba sa dosta pilećeg mesa, pečena prasetina, jagnjetina, rakija, kruh pšenično raženi.

Prije pečenja uzeo je riječ Račoslav Račić kmrt. Borjanskog odreda i u kratkom pozdravio je sve goste i delegate izrazivši uvjerenje, da će ovaj sastanak uroditi dobrim plodom.

Čuo sam da je ručak bio priređen za 1.000 ljudi osim redovite četničke vojske i njihovog obroka, koji se svaki dan kuha u kuhinji toga štaba. Zaklano je 100 janjaca 50 prasaca i bezbroj peradi.

Na govor Radića u ime delegata svih odreda odgovorio je učitelj Topalović Mirko, zahtijevajući da se na gostoprimstvu i izrazivši radost, da se srpski narod mogao ovako sastati u miru nakon duljeg stradanja.

Kada je ručak bio u najboljem toku, počeli su četnici, koji su svi od reda sjedili kod stola sa puškama i stojopuškama pucali u znak veselja. Komandant Radić zabranio je pucanje nakon čega je odmah prestalo. Međutim nakon kraćeg vremena pucanje je nastavljeno a kada je Radić ponovo htio zaustaviti pucanje prisutni su povikali "Mani brate komandante, znaš kad se srbin veseli nemože da ne puca". Pucanje su prihvatili četnici koji su naokolo sjedili na travi pa čak i četničke straže na okolnim bregovima, što je naročito naljutilo dežurnoga oficira te je poslao obhodnju da ustanovi ko je pucao i zabrani pucanje. Međutim od vremena do vremena po mom računu ispućano je najmanje 2.000 metaka.

Kod ručka sam saznao da je došla vijest, da su četnici ubili po noći 19-20 o.g. poznatog vođu Milana Rađmana. Teklić je četnički došao u Jošavku jutros i javio da se je Rađman krio sa još 6 drugova u Motajici. Bio je obkolje te su mu sa strojnicom osjećene obačvije noge ispod koljena, isti je pao, a kada su mu se približili četnici, misleći da je mrtav, on se naglo pridigao i pri tom ubio dva četnika. Nato su ga ostali četnici na mjestu ubili. Njegovih 6 drugova, i među njima poznatog partizana Djordža Gajića žive su uhvatili.

Utvrđili su da je ranije ubijen partizan Danko.

Komandant Radić je izjavio da je od svojih obhodnja dobio vijest, da se grupa od pedeset partizana noćas pojavila kod Čelinea

valjda da omete svečanost te je određena stroga pripravnost.

Poslije ručka oko 16 h prišao mi je komandant Radić i molio me je da idem njegovoj kući na mali razgovor, pozvao je i mog pratioca, stož. narednika Tolakovića. Došavši u njegov stan upoznavši nas sa svojom ženom i dvije gospođice (učiteljicom Koviljkom i čin. Mirom koje su obje rodom iz Jošavke) i tamo se stalno nalaze već preko 8 mjeseci, ponudio nas je s pivom.

Pri tom razgovoru govorio je samo o sebi kako je on bio za vrijeme biv. Jugoslavije poslanik na listi Mačekovoj, kako je on svagdje želio suradnju i usku povezanost između Hrvata i Srba, kako su mu zimus, pošto je odbjegao od kuće u Jošavci zapalili njegovu kuću, tako da sada mora stanovati u kući Petra Aleksića, koji je komandant Jošavačkog Bataljona te ima u selu više kuća. Njegov sin se nalazi u logoru te mu je obećano prilikom sklapanja ugovora u Banjaluci, da će mu isti biti vraćen iz logora. Govori kako on i svi vođe ima teškoća sa narodima, koji je napadan zbog toga što su potpisali ugovor o primirju i izdali četničku i Srpsku stvar, pa zato mora kao on tako i svi vođe da privuče narod k sebi organiziran i discipliniran odvrati od pogubnog i partizanskog uticaja i tako spremi teren za učovljenje potpisanog ugovora o primirju. U to je došao nek teklić koji je saopštio Radiću da neki općinski odbor moli da odmah dođe u štab. On se ispričao, te ga je molio da ga sačeka, da će se on za kratko vrijeme vratiti (to je bilo oko 17 sati). U međuvremenu su mu gospođica Mira i Koviljka kako su prešivili zimu među partizanima, u cijelom tom kraju su bili partizani, zapravo samo partizanske vođe, dok je narod isti koji je sada četnik. Od vođa su bili glavni Milen Radman prof. matematike prvi intelektualni vođa partizana jaka ličnost i dobar govornik, Danko Mitrov operativni vođa partizana, vrlo nasilan i krvoločan, koji je htéo sve silom naterati u partizane, te Novak Pivaš, koji se sada nalazi u Jošavci. Vidio sam ga osobno kako se šeće po selu sa pripasanim samokresom.

. . .

One su dvije po nalogu učiti djecu odnosno voditi alfabetski tečaj po uputama koje su dobivale od Rađmana. U zatvoru u Jošavci se nalazi 15 srba patrizana među njima i Ljubo Đarić, biv. vođa partizanske čete u pojezni, nećak Rađe Rađića. Zatvoreni su samo oni koji su se ogriješili prema četnicima, koji su opasni partizani te oni koji priznaju da su zaveđeni ili da se nijesu odrekli partizanske ideje. Ostali uhvaćeni i neopasni partizani boli su najprije u zatvorima, a sada vrše poslove posluge, te nemaju oružja. Takvih ima u Jošavci 20 koji rađe u kuhinji, pekati, skladištu i drugdje.

Svi seljaci i sam Rađe Rađić surađivali su sa partizanima pod njihovim terorom, ali neki su opet bili zaveđeni.

Kako se Rađe Rađić nije čugo vraćao (prošlo je 19 sati) to sam ga počeo tražiti, doznajući da je u školi gdje je neka konferencija delegata određena i pojedinih općinskih odbora. Na ulazu u školu bila su dva stražara, koja su priječila svakome ulaz. Bilo mi je očito da je Rađe Rađić upriličio sastanak u svojoj kući, da bi se u međuvremenu mogla održati konferencija bez mog sudjelovanja. Pošto je bilo dosta pijani ljudi, a i pucalo se je iz gomile, oduštao sam od namjere da se proguram u školu, nego sam sačekao kod štaba na večeru.

U te je Jošavački bataljon vršio molitvu pod zapovjedništvom " dežurnoga Oficira po vježbovniku biv. Jugoslavenske vojske. Bilo je i čitanje naređbe kojom su određene straže za noćas. Dežurni je oficir strogo pozvao onoga stražarnika sa četničke straže sa brda koji je poslije ručka pucao i zapovjedio, da se isti ima odmah razoružati i smjestiti u zatvor. Isti je protestovao dok je većina četničkog bataljona vikala nemer, nemere, i uskratili poslušnost dežurnom oficiru. Unatoč njegove ponovne prijetnje i zapovjedi većina nije dala da se krivac uhapsi.

Oko 20 sati bila je konferencija završena, te su delegati dolazili za sto za večeru. Pitao tad Stakica kad se vrato sa konferencije o čemu se radilo sačijio mi je, da su povodom ugovora i raskr-

štavanja sa partizanima određili nove zapovjednike bataljona Borjanskog određa te su postavili općinske odbore dajući im upute za rad, saslušavši molbe i žalbe svih odbora, vjećali o sudbini uhvaćenih partizana za koje je zaključeno, da se predaju posebnom usrojnom sudu četnika. Zatim je zaključeno da se sutra ide u Bihać, da se pogledaju tamo zverstva partizana, gdje ima 150 grobova i to od 100 ubijenih po partizanima srba, dva muslimana i e Hrvatska domobrana.

Prilikom večere saznao sam da se na konferenciji bili zastupljeni pored Trebavskog Ozrenskog Borjanskog određa još odred Vukašina Marčetića lično po njemu. Odred Drenovića po delegatu Mišiću Živojinu potporučniku biv. Jug. vojske. Zatim je bio jedan delegat od Zenice koji je nedavno ušao u Bis. Petrovac. On nije znao za ~~marx~~ njega nego je to čuo u Jošavci. Kada se je isti delegat potužio Stakiću i Svetozaru Popović-u kako mu je brat zaveđen što je partizan, pop je uskliknuo: "Srbin ne može biti partizan! Idi k njemu i otvori mu oči." Isti je brat obišao, da i ve odmah iz Jošavke u Bos. Petrovac da odvrati brata u četnike. Dogio sam utisak da se četnički bore samo protiv partizana, koji nijesu srbi te njih bez kompromisa ubijaju, dok srbe ako je nijesu jače ogriješili protiv četnika obraćaju i privlaćuju u četnike, a koji se ne pokaju niti ne odreknu partizana njih zatvaraju i kažnjavaju.

Koji imaju na duši živote četnika (Danko) toga ubijaju nako je i srbin.

Prigodom večere čuo sam kako Vukašin Marčetić govori da je prilikom proglašenja & N.D.H. imao posebnog Hrvata koji je došao k njemu i rekao: "Poručniče odložite oružje." Na to sam kaže Marčetić direktnim pogotkom u čelo usmrtio. Dalje je rekao da je tri puta pobjegao iz zatvora ustaškog i da se je borio oko Banjaluke, u vrijeme dok je za nji raspisana potjernica od ustaša, u kojoj je bilo navedeno, da je pobjegao u Crnu Goru. Zatim je Marčetić rekao

ja sam svršeni poručnik i pravnik te me veseli, da su Hrvati svoju nacionalnu vjeru Hrvatsko-pravoslavnu crkvu, jer mi imamo svoju srpsko-pravoslavnu crkvu. Jasno je da je Hrv. prav. crkva samo za Hrvate i vrijeme je da Hrvati iziđu ~~x~~ iz rimske crkve, koja je internacionalna kao i komunizam. Srbin nemože biti pripadnik hrv. pravoslavne crkve. Prema procjeni četnika u Grmeču i Kozari ima 5-6000 partizana. Poslije večere noćno sam u kući Petra Aleksića, komit. Jošavačkog bataljona te me je čuvala četnička straža. 22. ~~24~~ IV doznao sam u jutro da je otpao put u Vijačane budući nije bilo raspoložениh konja i kola. Rađe Radić je obećao za mene i delegaciju trebave i ozrena kola za deset sati. Međutim ista nijesu stigla. Čekali smo ih sve do ručka te smo morali ručati u Jošavci, dok je bilo predviđeno da u jutro krenemo iz Jošavke.

Prilikom čekanja na kola došao sam u dodir sa komandantom pribiničkog bataljona Ilijom Malićem šand. poručnikom biv. Jugoslovenske vojske. On je spontano izjavio, da se veseli primirju i suradnji Hrvata i Srba, te želi da se ugovor sprovede u svim odredbama. Rekao mi je da više nije komandant bataljona, nego je smijenjen sa nekim Kitićem za pojeznu je određjen komandant bataljona Arsenić, a za Ilovu je ostao Nikola Vorkapa. Pitao sam ga zašto su te izmjene odgovorio je zato što su neki ^{tejno} ~~suradnik~~ suradjivali sa partizanima, a on lično je tražio smjenu, jer je spriječen obavljati tu dužnost.

Prilikom ručka 22. VII nijesmo dobili istu hranu kao dan ranije, dok sam vidio da Jošavački bataljon "na kaznu" dobija kukuruзни kruh i grah, sa ostacima mesa od jučer.

Tek oko 15 sati stigla su kola da smo mogli kreniti natrag istim putem kojim smo i došli. Putem sam saznao da je na konferenciji u Jošavci jučer jedna od glavnih točaka bila pitanje daljnog programa četnika. Marčetić je predložio veliko Srpski program no svi su bili oštro protiv toga i prihvatili su Jug. Ovo mi je povjerljivo saopštio ozrenski delegat Cijanović Djordje. Drugo ništa mi nije htio reći.

Svetozar Popović sveštenik iz Skugrića ostaje u Jošavki 3 tjedna. Na Viđiov dan izvršit će posvetu crkve u Vijačanima.

U Jošavki ima polek štaba bataljona i štaba ođređa još kuhinja i skloništa. Sve ove ustanove smješteni su u dvije zgrade na 300 metara od škole udaljene. U međuprostoru nema nikakvih kuća. Na daljini sto metara od škole nalazi se bolnica gdje ima i liječnica i jeđna pomoćnica i 6 ranjenika.

Na konferenciji ^{u Jošavki} u sa zakašnjenjem stigao i četnički vođja Lazar Tešanović.

Naš povratak bio je bez incidenta. U 21 h? stigli smo u Potočane gdje smo večerali i zanoćili. U jutro na kolima seljaka iz Potočana krenili smo u Prnjavor kamo smo stigli 23.VI. u 8 h.

U Prnjavoru su nas dočekali predstavnici Kulturbunda i satnik njemačke bojne pored ostalih njemački bojniik pozvao je Stakića na povjerljiv razgovor u posebnu sobu. Razgovor je trajao oko pola sata.

U Prnjavoru smo doručkovali i krenili teretnjakom u Doboj, kamo smo stigli u 14 sati.

Gornje predlažem na uvid.

Nadporučnik: Kovačević v.r.

PREPIS OVE FOTOKOPIJE IZVRŠIO JE GAJIĆ GOJKO.

(Gajić Gojko.)

Gojko Gajić